

PRAŽSKÁ KORUNOVACE KRÁLE MATYÁŠE DNE 23. KVĚTNA 1611 VE SVĚTLE DOBOVÝCH PRAMENŮ

PAŘÍZKOVÁ, Kateřina:

Pražská korunovace krále Matyáše dne 23. května 1611 ve světle dobových pramenů. *Sborník archivních prací, roč. LXII, 2012, č. 2, s. 275–368, ISSN 0036-5246.*

ANDĚLA SCHILBERGEROVÁ

Díky probádání dobových pramenů, můžeme vidět, jak probíhala korunovace Matyáše Habsburského v Praze 23. května 1611, ale také jak vypadaly její přípravy. Matyáš, bratr císaře Rudolfa II. Habsburského, byl od roku 1608 tzv. čekancem zemí Koruny české a patřila mu již koruna Uherská. Na jaře roku 1611 pak započaly přípravy na korunovaci Matyáše na českého krále.

Matyáš Habsburský se svým vojskem pod vedením polního maršálka Jana Zikmunda z Herbersteinu vyrazil na cestu do Prahy 8. března 1611. Jeho cesta vedla z Vídně přes Znojmo, Jihlavu a Čáslav. Do Prahy tak dorazil až 24. března. Na cestě do Prahy Matyáše doprovázeli Karel z Harrachu, Václav Budovec z Budova, Matyášův dvorní maršálek, později vrchní dvorní maršálek a tajný rada Wolf Siegmund von Losenstein. Ten pak dostal i významnou funkci nosit v průvodech před králem obnažený meč. Matyáš v době pobytu v Praze, při čekání na zahájení sněmu a také na Rudolfovu abdikaci na český trůn, bydlel i s doprovodem v domě radního Jana Kirchmajera z Reichovic. Domu se říkalo U tří konví a stojí v dnešní Melantrichově ulici. Ze Starého města 26. dubna přesídlil budoucí český král na Hradčany. Celý tento akt byl pojat velmi slavnostně. Ze Starého města vyjel Matyáš i s celým svým dvorem, doprovázen pány a rytíři království českého, předními úředníky moravského markrabství a uherského království. Ubytoval se na několik týdnů v domě Kryštofa Popela z Lobkovic, bývalého nejvyššího hofmistra království českého a nejvyššího rady nad apelacemi, který zemřel v roce 1609.

V této době měli všichni úředníci u dvora šlechtický původ. V roce 1612 bylo u pražského císařského dvora 590 osob. 48 vysokých dvorských úředníků, 132 se prokazujících čestným titulem, 132 rytířů, 39 komorníků, 20 sekretářů a překladatelů, 20 pážat a 201 gardistů. Většina úředníků měla určitou úlohu při ceremoniálu, a proto bylo zvykem, že panovník svoje úředníky povolával ke korunovaci písemně. Úředníci měli ustálené pořadí a místo v panovníkově blízkosti.

Příprava ceremoniálu probíhala většinou už dlouho dopředu. Korunovace Matyáše ale byla připravována pouhé 2 měsíce. Bylo nejprve nutné oznámit datum konání všem zemským a příslušným městským úředníkům. Kdy se mají nejpozději dostavit do města, nebo kdo smí či nesmí být v jejich doprovodu. Své povinnosti museli splnit všichni svolaní příslušníci duchovenstva, panského i světského stavu.

Generálního sněmu, který probíhal před korunovací se zúčastnil Karel starší ze Žerotína, vzdělaný diplomat, politik, který stál v čele zástupců moravských stavů. Od roku 1609 zastával funkci moravského zemského hejtmána. Měl vazby jak na nekatolickou i katolickou šlechtu tak i na císařský dvůr. S Matyášem měl nepsané úmluvy, díky kterým udržoval za své funkce klid. V čele zástupců slezských stavů vystupoval kníže Jan Kristián Lehnicko-Břežský. Delegaci s ním tvořili Jáchym Malcán z Vartenberka, Weighart z Promnic, Heřman z Zettlitz a Jan z Lossu, tři rytíři, rada knížete Ondřej Geisler, právník Kryštof Henscher, radní Jiří Rösner za svídnické knížectví, městský písař Jiří Wirth za hlohovské knížectví. Na sněm byl panovníkem povolán také purkmistr a rada města Chebu, purkmistr a konšelé Starého města pražského, vévoda Karel II. Minstrbersko-lešnický - nejvyšší hejtmán ve Slezsku a Abraham z Donína – zemský fojt markrabství hornolužického.

Korunovace se obyčejnému lidu oznamovala korunovačním patentem několik měsíců dopředu. Korunovace Matyáše byla vybudována veřejně v Praze v pátek 20. května 1611, tedy až tři dny před korunovací.

Korunovační rituál byl sestaven krok po kroku. To měl na starost Nejvyšší hofmistr, ale v případě Matyášovy korunovace musel být zastoupen nejvyšším sudím. Výzdoba podléhala módě, a proto se na přípravě podíleli významní umělci. Muselo být také vyřešeno zásobování, ubytování hostů i jejich doprovodu a zajištění bezpečnosti. Korunovaci financovala královská komora. Vypisovala tzv. korunovační daň. Korunovační klenoty byly do Prahy převezeny už v únoru z Karlštejna. V kapli sv. Václava pak byly hlídány oddílem mušketýrů.

Město v této době bránilo 7000 Matyášových vojáků a dalších 1500 vojáků, kterým velel Jindřich Matyáš Thurn. Nejvyšší maršálek, pan z Herbsteinu a nejvyšší vachtmistr Království českého, rytíř Jan mladší z Bubna, povolali na Svatodušní pondělí jízdu i pěší vojenský lid z Prahy a okolí. Někteří vojáci objížděli města, jiní drželi stráž. Povolání byli i kováři, tesaři, zedníci a pokrývači pro případ požáru. V hospodách platil zákaz veřejného nalévání. Po tři dny během korunovace byly brány města a most uzavřeny a nikdo se nedostal dovnitř ani ven. Přístupové cesty byly hlídány jízdu. Do samotného hradu byly brány střeženy a do chrámu sv. Víta byl zpřístupněn pouze jediný vstup. S velkou pravděpodobností se jednalo o jediný případ, kdy město bylo takto uzavřeno a izolováno.

Ještě 23. května 1611 ráno před korunovací pokračoval sněm, kde české a moravské stavy vybíraly místokancléře při České dvorské kanceláři. Jakmile všechna jednání skončila, předal stavům Matyášův komorník Václav z Vchynic a Tetova na Zásmucích zpečetěný Matyášův revers. Páni tak byli z povinnosti propuštěni a bylo přečteno ustanovení sněmu. Ve chvíli, kdy všechny stavy souhlasily s vyhlášením Matyáše Habsburského českým králem, ukončil sněm nejvyšší purkrabí. Poté byl o výsledku uvědomněn Matyáš a byl vyzván, aby se dostavil ke korunovací.

Do kaple sv. Václava se nejprve dostavili zemští úředníci v čele s oběma karlíštejnskými purkrabími. Později už i hosté. Pozváni byli hlavně zahraniční vyslanci

i vyslanci českých královským měst, zástupci 4 pražských měst, čeští, moravští a uherští pánové a rytíři a i některé ženy ze dvora.

Matyášův a Rudolfův bratranec Karel Habsburský, rakouský arcivévoda a vratislavský biskup, se také díky nízké účasti stal nejvýznamnějším hostem korunovace. Při korunovaci seděl na nejčestnějším místě, vedle oltáře na vyvýšené stoličce. Jako vratislavský biskup se musel zúčastnit korunovace podle korunovačního řádu Karla IV. Sám se ovšem nemohl účastnit žádných úloh, jelikož neměl řádné svěcení. Místo něj při bohoslužbě a obřadu přísluhovali vídeňský a ostříhomský biskup. Karel tak pouze zaujímal úlohu diváka.

Aby nedostavěná kaple mohla být pro ceremoniál zvětšena, byla postavena lešení z prken, s tribunami potaženými červenobílým sukem, pro šlechtu a hudebníky. Před oltářem byl postaven královský trůn s nebesy a klekátko. Vedle oltáře byla křesla pro korunátora a ostatní přihlížející biskupy, tedy i zmiňovaného Karla. Prostor kaple byl vyzdoben drahými koberci a látkami, např. zlatem protkávaný brokát. Také zde byly liturgické knihy, mešní náčiní, stříbrné svícny a relikviáře (paže sv. Václava).

Matyáš se zcela nedržel českého korunovačního řádu Karla IV., který zahrnuje spoustu symbolických úkonů a obřad tím tedy i podstatně zjednodušil. V den korunovace dorazil do chrámu na koni v slavnostním průvodu namísto pěšky. Králův doprovod tvořili trabantí a mušketýři. V čele průvodu šli páni stavové, za nimi zemští soudci, nejvyšší páni úředníci. Pak uherský, český a moravský herold na koních. Za nimi šel dvorský maršálek pan z Lozensteinu s obnaženým mečem. Král Matyáš jel za ním na koni a sesedl z něj až před dveřmi do kostela. Kardinál jej mezi dveřmi symbolicky převedl ze světského prostoru do sakrálního. V kapli sv. Václava se Matyáš oblékl do hnědého korunovačního pláště z brokátu, posvěceného kardinálem Dietrichsteinem. Do kaple ho zanesl nejvyšší kancléř Zdeňek Vojtěch Popel z Lobkovic a zároveň s dvorským komorníkem pomohl králi při oblékání. Obvykle to dělal nejvyšší komorník, ale Jan Jiří ze Švamberka onemocněl, a proto byl ve svých obvyklých funkcích zastoupen. K oltáři z kaple přivedli krále kardinál a ostatní preláti. Při korunovaci krále Matyáše nebyli přítomni někteří jeho nejvyšší úředníci jak bývá zvykem. Nebyl zvolen nejvyšší hofmistr a nejvyšší komorník byl nemocen. Obvyklá formace úředníků při korunovaci tak nemohla být dodržena. Za kardinálem, olomouckým biskupem Františkem z Dietrichsteina, který byl doprovázen dvěma kněžími, šel s pozlaceným bochníkem chleba Jan Zbyněk z Hazenburka a vedle něj Adam Krištof Sezima z Ústí s bochníkem postříbřeným. Za nimi šli dědičný šenkýř Jan Albín Šlik a Jan z Vartenberka se soudky vína opět ve zlaté a stříbrné. Bochníky i soudky představovaly obětinu. Žezlo bylo neseno nejvyšším písařem Janem z Klenové a jablko nesl nejvyšší dvorský sudí Jan Sezima z Ústí. Korunu nesli v jedné řadě běžně purkrabí s nejvyšším komorníkem a nejvyšším hofmistrem, tomto případě nejvyšším kancléřem Zdeňkem Popem z Lobkovic a nejvyšším sudím Adamem mladším z Valdštejna. Po korunovačních klenotech byly v průvodu tři heroldi a dva maršálci. Za nimi nejvyšší dědičný maršálek Bertold Bohobud z Lipé

nesl meč sv. Václava a dvorský maršálek Wolf Zikmund z Lozensteinu obnažený meč panovníka. Matyáš šel se dvěma biskupy za nimi. Zbytek už byli dvořané. Následovaly modlitby a pomazání. Vzhledem k Matyášově ignoraci korunovačního řádu, neproběhlo např. pomazání rukou jako symbol přechodu posvátné moci do rukou panovníka, stejně jako většina rituálů. Po odevzdání insignií a jejich převzetí, přišla na řadu aklamace. Purkrabí se při aklamaci třikrát ptá zúčastněných, jestli je zvolení krále jejich vůle a chtějí být jeho poddanými a poté se ptá i krále, zda bude dodržovat pořádky, svobody a majetky. Teprve se souhlasem a potvrzením „Chci“ byl doslovně korunován. Tento úkon je obvykle na pražském arcibiskupovi, ale Matyáš místo něj zvolil právě kardinála Františka z Dietrichsteina. Poté byl Matyáš před oltářem veřejně nejvyšším purkrabím prohlášen za krále. Následovala požehnání, mše sv. a Matyáš pasoval dva muže do rytířského stavu svatováclavským mečem. U tohoto aktu musel být přítomen dědičný maršálek, který měl právě meč na starost.

Když opustil král Matyáš kostel, navštívil starou sněmovnu a místnost zemských desek. Poté nastal čas hodovat. I během hostiny bylo nutné dodržovat určitá pravidla, jelikož se dál jedná o pokračování ceremoniálu. Po tříhodinové večeři odevzdal Matyáš insignie pověřeným úředníkům. Korunovační klenoty byly po zbytek noci symbolicky hlídány karlštejnskými purkrabími v kapli sv. Václava.

Obyčejný lid slavil také a úředníci dvorské komory rozhazovali mezi ně nové mince ze zlata a stříbra, které byly vyraženy právě ke korunovaci Matyáše.